

Gallring och bevarande av personuppgifter inom Svenska kyrkan – principer och regler

Inledning och bakgrund

När dataskyddsförordningen (GDPR) träder i kraft den 25 maj 2018 innebär det en ytterligare reglering av hanteringen av personuppgifter inom alla sektorer av samhället, till skydd för individen. Lagen tar också hänsyn till behovet av ett långsiktigt bevarande av vissa personuppgifter som en del av kulturarvet. Svenska kyrkan måste liksom alla andra organisationer finna en balans mellan den primära behandlingen av personuppgifter i sina system och handlingar, och behoven av vidare behandling av uppgifterna för nya ändamål, exempelvis forskning. Det innebär att hänsyn måste tas såväl till dataskyddslagstiftningen som till de lagar, regler och beslut som styr hanteringen av allmänna handlingar och Svenska kyrkans handlingar.

Kriterier för bevarande

Den allra största delen av den information som Svenska kyrkan hanterar kan delas in i två grupper:

- Allmänna handlingar
 - Handlingar från begravningsverksamheten
 - Handlingar rörande den kyrkoantikvariska ersättningen
- Svenska kyrkans handlingar
 - Handlingar från all annan verksamhet på nationell, regional och lokal nivå inom trossamfundet Svenska kyrkan

Huvudprincipen för all information som är inkommen till och upprättad av Svenska kyrkan som ett led i dess verksamhet är att den ska bevaras. Detta gäller även personuppgifter som inte längre uppfyller dataskyddsförordningens krav för tillåten behandling. Bevarande av allmänna handlingar styrs av arkivlagen, medan bevarande av Svenska kyrkans handlingar styrs av lagen om Svenska kyrkan. Båda lagarna ingår i den så kallade arkivlagstiftningen, och räknar upp några huvudkriterier för att bevara arkiv:

Allmänna handlingar	Svenska kyrkans handlingar
Ur Arkivlag (1990:782), § 3: <i>Myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet. Myndigheternas arkiv skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser</i> <ol style="list-style-type: none">1. rätten att ta del av allmänna handlingar,2. behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och3. forskningens behov.	Ur Lag (1998:1591) om Svenska kyrkan, § 12: <i>Svenska kyrkans arkiv skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser</i> <ol style="list-style-type: none">1. rätten enligt 11 § att ta del av kyrkans handlingar,2. behovet av information för rättskipning och förvaltning, och3. forskningens behov

	<i>Vid arkivbildningen och arkivvården skall beaktas att Svenska kyrkans arkiv är en del av det nationella kulturarvet.</i>
--	---

Regeringen gör bedömningen att behandling av personuppgifter som är nödvändig för att uppfylla sådan annan arkivlagstiftning, som på motsvarande sätt som arkivlagen syftar till att bevara och vårda en del av det svenska kulturarvet, exempelvis lagen om Svenska kyrkan, också måste anses ske för arkivändamål av allmänt intresse.¹ Även känsliga personuppgifter får behandlas för arkivändamål av allmänt intresse med stöd av dataskyddsförordningen, om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna följa föreskrifter om arkiv.²

Dataskyddsförordningens huvudprinciper

Dataskyddsförordningen bygger på sex olika huvudprinciper för personuppgiftsbehandling³. Vi återger och kommenterar här 4 (fyra) av de principerna som är av särskilt intresse för gallring och arkivering:

- **Ändamålsbegränsning**

De (personuppgifterna, red anm) ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Ytterligare behandling för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1 ska inte anses vara oförenlig med de ursprungliga ändamålen.

Kommentar:

Ändamålen för den vidare personuppgiftsbehandlingen, vilket förutsätter en långsiktig arkivering, måste vara klargjorda och dokumenterade, och motiverade både i förhållande till dataskyddsförordningen och till Svenska kyrkans regelverk samt arkivlagen. Arkivändamål av allmänt intresse ligger mycket nära arkivlagstiftningens kriterium att tillgodose rätten att ta del av allmänna handlingar eller Svenska kyrkans handlingar. Vetenskapliga och historiska forskningsändamål kan ses som liktydiga med "forskningens behov" enligt arkivlagstiftningen.⁴ Statistiska ändamål har ingen direkt motsvarande formulering i arkivlagstiftningen, men enligt EU-kommissionen ska detta främst avse uppgifter som har sammanställts och aggregerats på sådant sätt att de är anonymiserade och inte längre personuppgifter.⁵ I sådana fall behöver vi inte ta hänsyn till dataskyddsförordningen.

- **Uppgiftsminimering**

De (personuppgifterna, red anm) ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas.

¹ Ny dataskyddslag, Prop. 2017/18:105, kap 14.1.1

² Dataskyddsförordningen artikel 9, respektive Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, kap 3, § 6

³ Dataskyddsförordningen, artikel 5

⁴ Ny dataskyddslag, Prop. 2017/18:105, kap 14.1.1

⁵ Dataskyddsförordningen, skäl 162

Kommentar:

Arkivering av varje typ av personuppgift (t ex adress, personnummer, namn, bild) måste motiveras separat. I en gallringsutredning kan man exempelvis föreslå att e-postadresser och gatuadresser gallras, medan övriga uppgifter arkiveras, då de kan vara intressanta för forskning eller statistik.

- **Lagringsminimering**

De (personuppgifterna, red anm) får inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas. Personuppgifter får lagras under längre perioder i den mån som personuppgifterna enbart behandlas för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1, under förutsättning att de lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs enligt denna förordning genomförs för att säkerställa den registrerades rättigheter och friheter.

Kommentar:

När personuppgifter ska arkiveras kan man begränsa möjligheterna att identifiera registrerade personer genom pseudonymisering. Exempel på det är att man byter ut namn, personnummer eller annan beteckning som är knuten till en bestämd person mot ett namn eller nummer som inte kan knytas till den personen. Det är däremot möjligt att ta reda på vilken person en pseudonym står för om man har tillgång till extra information, som ska hållas hemlig och åtskild från det undersökningsmaterial som bearbetas.

Det går också att anonymisera personuppgifterna, genom att ta bort så många typer av uppgifter (t ex namn, personnummer, adress) att det inte går att på ett trovärdigt sätt identifiera enskilda personer utifrån de uppgifter som blir kvar. Då upphör kvarvarande information att vara personuppgifter och dataskyddsförordningen är inte längre tillämplig.

- **Integritet och konfidentialitet**

De (personuppgifterna, red anm) ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder.

Kommentar:

En grundläggande princip för alla bevarandehandlingar är att de inte ska kunna ändras eller raderas efter den tidpunkt då de arkiverades. Andra kriterier för när handlingar ska anses arkiverade är att de har avskilts från aktiv information och att det inte finns ett gallringsbeslut.

Varje ändring och radering av arkivhandlingar är formellt sett en gallring, men bevarandehandlingar ska definitionsmässigt inte genomgå någon mer gallring. Det innebär

att personuppgifter i äldre arkivhandlingar i digital eller fysisk form ska vara fredade från såväl radering som ändring i efterhand.

Dataskyddsförordningen ger registrerade personer en rätt till radering ("rätten att bli glömd") av personuppgifter som direkt berör dem. Enligt förordningen gäller dock rätten till radering inte om personuppgiftsbehandlingen är nödvändig för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål.⁶

För att skydda personuppgifternas konfidentialitet kan tillgängligheten till personuppgifterna begränsas till ett minimalt antal personer, främst de som är nödvändiga för att administrera en arkivyta och utlämning av uppgifter. Det betyder också att man vid både intern åtkomst och extern utlämning av information ska ta hänsyn till rådande sekretess.⁷ Detta måste dock avvägas mot offentlighetsprincipen, uttryckt i form av rätten att ta del av Svenska kyrkans handlingar eller allmänna handlingar. En lagringsyta för arkivinformation måste också kunna skyddas mot obehöriga intrång.

Kraven på integritet och konfidentialitet kan innebära att arkiverade personuppgifter inte längre kan förvaras i det verksamhetssystem där de skapades, utan bör levereras till en annan skyddad arkivyta inom Svenska kyrkan, exempelvis det gemensamma e-arkivet.

Bevarande- och gallringsutredning

Eftersom huvudprincipen är bevarande, måste det finnas ett gallringsbeslut för att få gallra. Gällande gallringsbeslut för Svenska kyrkans handlingar på lokal och regional nivå framgår av SvKB 2017:2. Om det inte redan finns ett gallringsbeslut eller det är osäkert om ett äldre gallringsbeslut kan tillämpas, måste Svenska kyrkan på lokal eller stiftsnivå skicka en ansökan om gallringsbeslut till kyrkostyrelsen.

Ansökan om gallringsbeslut följs upp genom att den nationella nivåns arkivarier på uppdrag av kyrkostyrelsen tar fram förslag till gallring eller bevarande av personuppgifter. Det sker genom en bevarande- och gallringsutredning. Utredningen brukar begränsas till ett verksamhetssystem eller en grupp av handlingar. Den kan däremot inte begränsas till enbart personuppgifterna i sig utan måste ta hänsyn till all information som ingår i systemet eller gruppen av handlingar. Det beror på att man vanligtvis varken kan arkivera eller gallra personuppgifter utan att ta hänsyn till hur de hänger ihop med annan information.

Bevarande- och gallringsutredningen tittar på faktorer som:

- Informationens historiska bakgrund, struktur och utsträckning i tiden
- Inflöden och utflöden av information, d v s kopplingar till andra system och registreringsrutiner
- Systemens och informationens roll i administrativa processer
- Hur systemen styrs av lagstiftning och andra regelverk
- Vilken gallring och arkivering som har skett tidigare

⁶ Dataskyddsförordningen, artikel 17

⁷ Offentlighets- och Sekretesslagen, kapitel 21, samt kyrkoordningen, kapitel 54

- Långsiktiga behov av information för rättskipning, förvaltning, statistik och forskning
- Ändamål för personuppgiftsbehandling

Slutsatserna i utredningen kan vara av några huvudtyper:

- a) All information ska bevaras och arkiveras på längre sikt. Inget gallringsbeslut behövs. Eftersom ändamålet, för vilket personuppgifterna från början samlades in, har upphört, måste däremot tillgängligheten till personuppgifterna begränsas.
- b) I princip all information ska bevaras och arkiveras på längre sikt. Eftersom ändamålet, för vilket personuppgifterna från början samlades in, har upphört, måste däremot tillgängligheten till personuppgifterna begränsas. Personuppgifterna måste också genomgå en uppgiftsminimering, pseudonymisering eller anonymisering. Uppgiftsminimeringen och anonymiseringen är en mindre gallring och kräver ett kompletterande gallringsbeslut.
- c) En påtaglig del av informationen ska gallras, medan resten ska bevaras. Nytt gallringsbeslut föreslås, som kan omfatta både uppgiftsminimering av personuppgifter och annan gallring. Eftersom ändamålet, för vilket personuppgifterna från början samlades in, har upphört, måste däremot tillgängligheten till personuppgifterna begränsas.
- d) All information ska gallras. Nytt gallringsbeslut föreslås.

Om förslaget till gallringsbeslut omfattar allmänna handlingar fattar Riksarkivet beslutet, antingen genom en generell föreskrift (RA-FS) eller genom en myndighetsspecifik föreskrift (RA-MS). En RA-FS ska följas upp med tillämpningsbeslut inom Svenska kyrkan, medan en RA-MS gäller direkt. Om utredningen omfattar Svenska kyrkans handlingar fattar kyrkostyrelsen gallringsbeslut.

I de fall utredningen föreslår att information ska bevaras, bör den också ge indikationer om huruvida bevarandeanvändningen ska finnas kvar i verksamhetssystemet där uppgifterna nu finns, eller om de helt eller delvis bör exporteras till arkivfiler utanför systemet, eller migreras till Svenska kyrkans centrala e-arkiv.

Proaktiva åtgärder

Varje verksamhetssystem på lokal eller regional nivå som innehåller personuppgifter ska dokumenteras, bland annat genom en bevarandestrategi och vilka gallringsregler som gäller.⁸ Både gallrings- och arkiveringsåtgärder ska dokumenteras i verksamhetens arkivredovisning.⁹

⁸ SvKB 2017:1, kap 4, §§ 11-34

⁹ SvKB 2017:1, kap 6

Checklista över krav vid arkivering och gallring av personuppgifter

Krav för arkivering av personuppgifter inom Svenska kyrkan

- Personuppgifterna ingår i information eller handlingar som förvaras hos och är inkomna till eller upprättade hos en organisatorisk enhet inom Svenska kyrkan.
- Personuppgifterna ingår i information eller handlingar som är registrerade, eller som hålls ordnade så att det utan svårighet kan fastställas om de har kommit in eller upprättats (om de inte omfattas av sekretess), eller som enligt kyrkans beslut ska tas om hand för arkivering.¹⁰
- Personuppgifterna behövs inte i den aktiva verksamheten och får inte längre behandlas för det ändamål för vilket de samlades in.
- Vidare personuppgiftsbehandling för olika arkivändamål kan motiveras utifrån vad lagen om Svenska kyrkan eller arkivlagen säger om vad som ska utgöra arkiv.¹¹
- Endast de personuppgifter som är relevanta för arkivändamålen har valts ut för arkivering. Det kan ske genom uppgiftsminimering, pseudonymisering eller anonymisering.
- Tillgängligheten till personuppgifterna begränsas till ett minimum.
- När personuppgifterna väl har arkiverats ska de skyddas mot all typ av radering och ändring i efterhand.¹²
- När arkivering har skett ska arkivbildarens arkivredovisning uppdateras.¹³

Krav för gallring av personuppgifter inom Svenska kyrkan

- Personuppgifterna ingår i information eller handlingar som förvaras hos och är inkomna till eller upprättade hos en organisatorisk enhet inom Svenska kyrkan.¹⁴
- Personuppgifterna behövs inte i den aktiva verksamheten och får inte längre behandlas för det ändamål för vilket de samlades in.
- Gallringen följer ett giltigt gallringsbeslut fattat antingen av Riksarkivet (med kyrkans tillämpningsbeslut) eller kyrkostyrelsen. Även Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB) kan innehålla gallringsregler.¹⁵
- Alla kopior av informationen ska gallras, även i backuper och andra databaskopior.
- Gallringen ska dokumenteras översiktligt så att den kan följas upp.¹⁶
- Om gallring sker av information som redan finns i verksamhetens arkivredovisning, ska redovisningen uppdateras.¹⁷

¹⁰ Kyrkoordningen, kap 55, § 5

¹¹ Arkivlag (1990:782), § 3, eller Lag (1998:1591) om Svenska kyrkan, § 12

¹² Dataskyddsförordningen, art 5

¹³ SvKB 2017:1, kap 6

¹⁴ Kyrkoordningen, kap 53, § 5

¹⁵ RA-FS 1997:6, samt SvKB 2017:2, kap 13-14

¹⁶ SvKB 2017:2, kap 3, § 3

¹⁷ SvKB 2017:1, kap 6